

Technika ve službách moci



VÁŽENÉ ČTENÁŘKY, VÁŽENÍ ČTENÁŘI,

nové číslo časopisu *Paměť a dějiny* je věnováno vědě a technice ve službách Státní bezpečnosti (StB). Druhá polovina 20. století je charakterizována mimořádným vědecko-technickým rozvojem, který značnou měrou souvisel se soupeřením velmocí. Důležitou roli v něm hrály bezpečnostní složky, které měly jednak získávat informace ze Západu, jednak zabránit jejich úniku a v sovětském bloku rovněž s využitím moderní techniky potlačovat opoziční aktivity.

Úvodní studie Petera Rendeka zachycuje počátky vědecko-technické rozvědky v 50. a 60. letech 20. století, kdy patřila k nejúspěšnějším součástem rozvědného aparátu. Získávání dokumentace a vzorků vyspělých technologií z řady oborů sice mohlo krátkodobě ušetřit značné finance, nemohlo ovšem odstranit zrychlující se zaostávání československého (a všeobecně východoevropského) výzkumu a vývoje. Jednou z důležitých oblastí zájmu vědecko-technické rozvědky byla výpočetní technika, která zažívala obrovský rozvoj. Využití počítačů v ministerstvu vnitra a jemu podřízených složkách, zejména u StB, nastiňuje článek Milana Bárty. Zpočátku bylo nutné používat západní techniku, s čímž se pojila řada problémů. Od konce 70. let začalo její nahrazování sovětskými počítači a zvýšila se spolupráce se zeměmi východního bloku. Plány však značně zaostávaly za reálnými výsledky. Stejný autor ukazuje, že StB dlouhodobě řešila otázku, jak se postavit k disciplínám na pomezí oficiální vědy, jako byla parapsychologie, a oscilovala od podezíravosti ke snaze o její využití. Významnou součástí StB byla i Správa sledování. Snímky, které pořídila, často jedinečným způsobem zachycují zmizelou tvář komunistického Československa. Petr Blažek

dokládá, že se zachovaly i větší soubory fotografií, včetně barevných třeba z Plzně. Jan Kalous zase předkládá portrét dlouholetého náčelníka operativní techniky Karla Smíška, který byl již za svého života považován v StB za legendu. I díky napojení na sovětské zpravodajce dokázal přestát veškeré personální výměny i čistky a jako první příslušník StB byl povýšen do hodnosti generálmajora. U operativní techniky zůstal ve svém textu také Daniel Povolný, který na základě dobových směrnic a na konkrétních případech ukazuje, že ji využívala i Veřejná bezpečnost. Velký, zatím nepopsaný význam pro operativní činnost StB měla vždy spojovací technika. Podle sovětského vzoru vznikla v polovině 50. let Zvláštní správa, která měla na starost utajované šifrované spojení ve všech ministerstvech a úřadech v celé ČSR. Na činnost radisty rozvědky Stanislava Zábrodského, který působil na zahraničních ambasadách pod krytím ministerstva zahraničních věcí, se zaměřil Milan Bárta.

Revue také přináší tři rozhovory. Stanislav Škoda vyzpovídal Etlevu Demollari, ředitelku albánského Muzea odposlechů Státní bezpečnosti, které vystavuje desítky přístrojů využívaných albánskou Sigurimi ke sledování skutečných i domnělých nepřátel režimu. Martin Vacek se na problematiku zaměřil „z druhé strany“. S jedním z čelných představitelů undergroundu Františkem Stárkem „Čuňasem“ diskutoval o tom, jak tehdejší reprografická technika umožňovala rozmnožovat nepovolené tiskoviny ve větších nákladech a tím i rozšiřovat okruh čtenářů. A Radomyr Mokryk a Stanislav Škoda rozmlouvali s ukrajinským disidentem Myroslavem Marynovyčem o jeho zkušenostech s totalitním sovětským režimem.

Jménem všech autorů a celého redakčního týmu vám přeji podnětné čtení a věřím, že i nadále budete časopisu *Paměť a dějiny* věnovat svou přízeň.

MILAN BÁRTA